

GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

SEPTEMBER / OKTOBER 2016

SUNDBYERNE

Tårnbys tabte land

NUMMER 5 / 2016

DEL 1

FORSIDE:

Gården Godthaab på Englandsvej 165 i Sundbyvester med gård-familien og tyende. De to kvinder med forklæde på er tjenestepiger på gården, og manden yderst til venstre er tjenestekarl. Stående bagerst: Gårdens ejere Ane og Peter Jacobsen. Siddende i Amagerdragt Peter Jacobsens søster Thora Jacobsen, som blev gift med jordbruger Jens Hansen på Mellemvejen i Tårnby.

De to drenge, sønnerne på gården, Gert Bastian Jacobsen og Peter Jacobsen.

Fotograferet omkring 1885, da Sundbyerne hørte under Tårnby.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B6549

KILDER

- A458 Beretning til Sundhedscollegiet om Cholera Epidemien i Amager District 1853 af W. Feilberg, Districtslæge. [I kopi. Der er rettet lidt på teksten for at gøre det lidt lettere at læse, red.]
- Karl-Erik Frandsen, Erik Husted, Inger Kjær Jansen og Lis Thavlov: Amager. Nyt Nordisk Forlag 2002.
- A. Kierulff Jensen (red.): Amagerbogen. Danske Byer og Deres Mænd. København 1939.
- Hjemmesiden <http://torpvestihomepage.dk/>
- Erik Husted: Fra det nu forsvundne Sundby. Strandbergs Forlag 1998.
- Niels A. Christiansen: Et Brev fra Kolera-aaret 1853. Personalhistorisk Tidsskrift rk. 9, bd. 4, 1931.

COPYRIGHT

Ophavsretten og ejendomsretten på billederne og illustrationerne tilhører Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, en anden institution eller en professionel fotograf. Fotografierne må ikke bruges i andre sammenhænge uden tilladelse. Har du brug for et billede eller en illustration, kan du henvende dig til Tårnby Stads- og Lokalkarkiv.

For enkelte billeder har det været umuligt at finde frem til den retmæssige ophavsretsindehaver. Dersom Tårnby Stads- og Lokalkarkiv krænker ophavsretten, er det ufrivilligt og utilsigtet. Såfremt du mener, der er materiale, der tilhører dig, bedes du derfor kontakte [bibliotek@taarnby.dk](mailto:taarnbybib@taarnby.dk)

HVIS DU VIL VIDE MERE:

Tjek arkivets del af bibliotekets hjemmeside på www.taarnbybib.dk/sol

Find arkivets databaser på <https://taarnbybib.dk/betjendigselv/soeg-efter-dine-aner>

ISSN 1397-5412

© Tårnby Stads- og Lokalkarkiv 2016

Tidsskriftet GLEMMER DU

Research: Ejvind P. Christensen, Helle Agerskov, Lone Palm Larsen

Tekst og redaktion: Lone Palm Larsen

Layout: Anne Petersen

Trykkeri: Rosendahls Schultz Grafisk

SUNDBYERNE / DEL 1

Tårnbys tabte land

Engang hørte landsbyerne Sundbyvester og Sundbyøster til Tårnby. Efterhånden boede der ikke kun folk, der levede af jorden. Mange måtte sælge deres arbejdskraft i stedet for at dyrke deres egen jord. Tættheden på København og de billige boligforhold uden for byen gjorde det muligt for fattige arbejdere at slå sig ned i Sundbyerne og samtidigt arbejde i København.

Gennem distriktslæge Feilbergs beskrivelser af forholdene under koleraepidemien i 1853 på Amager, kan vi se de særligt slemme forhold i Sundbyerne.

Sundbygaard var en af gårdene i gårdrækken på Engelsvej i Sundbyvester. Fra venstre: Hans Svendsen (bror til Karen), Anders Svendsen, Karen Svendsen, som blev gift Jacobsen, Hans Gert Jacobsen og Hans Svendsen, som var en slægtning og fader til Svend Hansen fra Østergaard i Tømmerup. Drengen siddende foran er ubekendt. Anders var ejer indtil 1903 og derefter overtog Hans Gert.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B6547

SUNDBYERNE

Før den 1. januar 1895 var Sundbyvester og Sundbyøster en del af Tårnby Sognekommune. De to landsbyer tættest på København ændrede karakter og blev mere et bysamfund, der ikke levede af jorden, men af at sælge sin arbejdskraft. Det skete i takt med at København blev overbebygget og overbefolket, hvor mange arbejdere flyttede til landsognet Tårnby. Her var der billigere boliger at få end i København inden for bymuren.

Disse to landsbyer var fysisk sammenhængende, men var adskilt af Amagerbrogade, dengang kaldet Landevejen. I Sundbyvester lå gårdene langs Englandsvej og i Sundbyøster langs Øresundsvej.

Husmandsstederne lå i Sundbyvester langs Tingvej og i Sundbyøster langs Frankrigsgade, som før 1901 hed Østergade. Derudover lå der også en del jordløse huse. De kunne godt have lidt jord, men den blev ikke opgjort i hartkorn, og dermed blev der ikke betalt skat af den jord.

Sundbyernes nærhed til København gjorde det attraktivt at slå sig ned her. Det var så småt

begyndt allerede i slutningen af 1600-tallet og i starten af 1700-tallet. Der var en begrænsning i, hvor langt væk fra København det var muligt at bo, hvis arbejdet lå inden for voldene. Al daglig transport foregik til fods, hvis man ikke var så rig, at der var råd til en hest. Hvis man arbejdede i København, kunne man godt gå dertil fra Sundbyerne. Dog ikke meget længere end én times gang hver vej. Arbejdstiden kunne godt være på 12 timer, så det blev en meget lang arbejdsdag, hvis der også skulle lægges mere end to timers transport oveni.

I Sundbyøster og Sundbyvester boede selvfølgelig stadigvæk gårdmænd og husmænd, som havde boet på Amager i generationer. Men nogle gårde var blevet overtaget af borgere fra København, uden at de boede her. Noget af jorden blev overtaget af fabriksejere, der etablerede virksomheder på de billige grunde. Sundbyerne blev derfor bebygget uden en egentlig plan, og uden at sognerådet kunne gøre det store ved det.

Amagerbrogade i Sundby i 1902. Den første sidegade til venstre er Lærdalsgade og den første sidegade til højre - knapt synlig - er Lyongade.

Langt de fleste af ejendommene ligger der endnu bl.a. Bergenhus og Sundborg. Enkelte ejendomme er fra før 1. januar 1895, hvor Sundbyøster og Sundbyvester hørte til Tårnby.

Brosten på vejen, fortov med fliser og gasbelysning viser nogle af de moderne tiltag, som især blev indført da Sundby blev en selvstændig sognekommune. Sporvognsskinnerne kan ses, foruden et andet af datidens transportmidler – en hestedrosche. Butiksvinduerne beundres af to damer. Der kan tydeligt ses to bagerskilte, men der er også mange andre butikker. Foto: Tårnby Stads- og Lokalkiv, B6538

LÆGEN FEILBERG

I Sundbyerne, hvor Feilberg var distriktslæge fra 1844 til 1866, var sundheden blandt de fattigste ikke den bedste. Der var ikke ordentligt drikkevand til alle. Mange brønde trak kun brakvand op, og det salte vand kan mennesker ikke tåle at drikke. Det er kun til

kreaturer. Der var heller ikke kloakker. Så al spildevand blev smidt på vejene, hvor det måske løb ned i grøfterne langs vejene. Også affald blev smidt ud af vinduet eller ud på møddingen. Hvis der var mulighed for et svinehus og en svinesti på grunden, blev der nemlig også holdt svin.

Også andre husdyr blev holdt, selvom bebyggelsen mere havde karakter af by end land.

Der var således nok af udfordringer for distriktslægen.

Det hus, Feilberg flyttede ind i omkring 1854, lå i starten af Amagerbrogade. Gaden hed – på det stykke – dengang blot Amagerbro. Feilberg havde sin praksis og sin privatbolig i samme hus. Der er forskellige oplysninger om, hvilket hus det var. Enten var det Acciseboden på Amagerbro – bygningen blev også kaldt *Tylhten*, som indtil 1852 var stedet, der blev betalt afgifter, når der

skulle indføres varer til København. Eller også var det nabobygningen, der blev kaldt *Håbet*, på Amagerbro nr. 4.

Formentlig havde Acciseboden så adressen Amagerbro nr. 6. Det var herfra, at der blev opkrævet afgifter på varer, der blev indført i København – ikke at forveksle med bompenge. Den første accisebod, der blev opført, var Ravelinen på forsvarsværket mellem Christianshavn og Amagerbro. Folk, der ville undslå sig at betale afgiften, tog vejen over Langebro – frem for vejen over Christianshavn.

FEILBERG

Vilhelm Ferdinand Feilberg blev født i 1808 i Kiel. Han tog lægeeksamen i kirurgi i 1831. Derefter var han læge forskellige steder, blandt andet skibslæge på en tur til Dansk Vestindien og som læge på St. Jan. Fra den 14. oktober 1844 blev han distriktslæge på Amager og det var han indtil 1866, hvor han fratrådte sit embede.

Distriktslæge Feilberg boede på Møntergade i Købmager Kvarteret ifølge folketællingen 1845. I 1854 flyttede han og familien til Amagerbro, som ikke hørte til Tårnby.

Hans kone var Nicoline Laurette Bang, som blev født på godset Brahetrolleborg. De fik en søn, Axel Gustav Gyllenkrok Feilberg. Han blev født i 1836 på St. Jan i Dansk Vestindien. Mens han boede på Amagerbro med sine forældre, læste han på universitetet. Han døde den 4. maj 1864.

Her ses bygningen, der blev kaldt *Haabet*. Stedet blev formentlig opført som landsted og blev bygget i 1792. Det stod over døren, og havde adressen nr. 4. Det lå omtrent der, hvor Amagerbrogade og Svinget mødes. Bygningen blev revet ned mellem 1907 og 1913. Ved siden af til venstre lå Acciseboden uden for Amager Port.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B6543

Derfor blev den anden accisebod opført, så den kunne betjene begge broer til København.

Foruden gadeaffaldet fra dyr og mennesker, der boede i Sundbyerne, var der i starten af Amager flere kuler med latrin fra København, som bestemt ikke hjalp på hygiejnen. Også almindeligt husholdningsaffald, som dengang hovedsageligt bestod af organisk materiale, blev kørt til losse-

pladser på Amager. Både latrin og køkkenaffald blev spredt på markerne for at give mere gødning end det, som husdyrene fra den enkelte gård eller husmandsstederne kunne levere. Transporten og spredningen har nok ikke mindsket faren ved at få det i drikkevandet og andre steder, hvor det ikke var hensigtsmæssigt, men den gødede jord gav et godt høstudbytte, som var med til at affodre København.

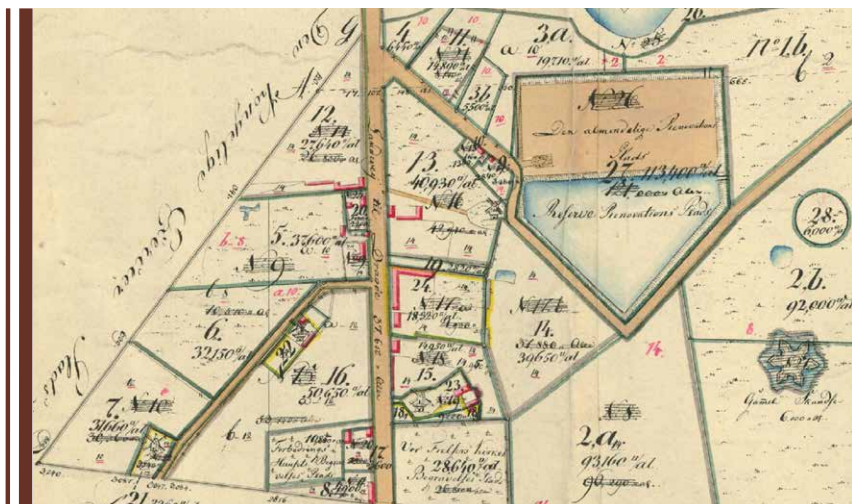
KOLERA

Kolera er en smitsom mave-tarmsygdom, som inden for ganske få dage kan give voldsom diarré. Den smittede mister meget væske på kort tid. Det store væsketab gør, at den smittede dør, hvis ikke der bliver indtaget væske nok. Fra smitten til sygdommen bryder ud, går der som regel et til to døgn. Kolera fremkaldes af en bakterie. Hvis disse bakterier er i drikkevandet, kan det blive til en epidemi. Brønde med dårligt drikkevand var årsagen til kolera-epidemien i 1853.

Den generelt dårlige hygiejne med blandt andet manglende håndvask gjorde det kun værre. Ligesom også en dårlig opbevaring og tilberedning af maden kunne spille en rolle.

På Amager var der kun få brønde med godt vand til de mange indbyggere. Også den manglede kloakering var skyld i den store smittefare. Det var særligt dem med en dårlig almen sundhedstilstand, der døde. Mennesker, der var fejl- eller underernæret, var særligt udsatte.

Hvis blot vandet blev kogt, før det blev drukket, var det uden bakterier.

På kortet ses blandt andet det store areal, der var udlagt til renovation. Det lå ganske tæt på Vor Frelser Kirkes kirkegård på Amagerbrogade. Kort: Geodatastyrelsen, Christianshavns Kvarteret 1855-1856.

SUNDBY DENGANG

Inden epidemien havde distriktslægen Feilberg mange gange gjort opmærksom på forholdene i Sundbyerne. Det var en tikkende bombe for sundheden og gav god grobund for smitsomme sygdomme.

”Med hensyn til de Momenter, som havde Indflydelse paa Epidemiens Character i Taarnby Sogn, maa først og fremmest nævnes de ovenfor berørte slette hygieiniske Forhold, der i dette Sogn i Almindelighed, og specielt i Sundbyerne, gjøre sig gjældende.”

Feilberg noterede også at koleraen sjældent bed på gårdmændenes familier, da deres omgivelser var mere åbne, kosten var bedre og rådigheden over de materielle goder var større.

”Det er værd at lægge Mærke til, at Sygdommen, med een Undtagelse, slet ikke angreb Gaardenes Beboere i Sundbyerne, men udelukkende Husenes. Gaardene i begge Sundbyerne ligge i en lige Strækning Øst og Vest frit ud til Markerne mod Syd, og paa den høiest liggende.”

Han fortsatte sin beretning om koleraen med at under-

Vilhelm Ferdinand Feilberg blev født den 25. september 1808. Han blev læge i 1831. Fotografiet er måske taget i forbindelse med, at han blev Ridder af Dannebrog den 6. oktober 1862. Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv

bygge sine formodninger om særligt at gøre noget ved de fattigste omgivelser, fordi sygdommen rigtigt fik grobund her. Det billede af Sundbyerne, som distriktslægen gav, var ikke noget skønmaleri.

”Norden for disse [red. gårde i Sundbyvester] paa et lavere, og mod Kjøbenhavn skraanende, Terrain ligge Husene, tætpakkede og uregelmæssige, med mange smudsige og snevre

Gyder, byggende uden nogen hævende Grund, umiddelbart paa den fugtige Jord. Alle flydende Urenligheder fra Stalde, Møddinger etc. kunne ikke løbe bort, men blive staaende i de smalle Gyder, ja oversvømmer endog disse af Mangel paa tilbørligt Fald, og udsende deres raadne og giftige Dunster i Luften, samt nedsluges af Jorden, og fordærve Drikkevandet i de lave Brønde. Den ovenomtalte Undtagelse var netop den eneste Gaard, som er beliggende midt mellem Husene, og udenfor hvis Port tvende krydsende Smaagader danner det Meste af Aaret en Dam af Møgvand og Rendestens vand fra hele Nabolauget.”

Så selv hvis den enkelte familie gjorde alt for at hæve renligheden foran deres hus, hjalp det intet, hvis vejen i sig selv ikke befordrede, at det uønskede blev ledt væk.

KOLERAENS FØRSTE OFFER

Feilberg skrev rapporter og udfærdigede opgørelser over koleraens syge, derfor kan vi følge nogle af ofrene.

”Det første tilfælde af Cholera

med dødeligt Udfald traf en 56 aarig [red. hun var kun 52 år] Enke i Sundbyvester, som plejede daglig at gaa til København, hvor hun fra sit Stalde udsolgte Grønsager. Den 8de Juli kom denne Kone paa hjemvejen indtil mig omtrent kl. 3 P.M. og klagede over en usædvanlig Uro i Blodet, som hun sagde “bankede stærkt i hende,” at hun følte sig “altereret”. Forsikrede mig gjentagende, uden dertil fra min Side given anledning, at hun aldeles ikke var bange for “den fæle Sygdom” i Kjøbenhavn, og gik derpaa hjem og lagde sig til sengs. Nogle Timer efter blev jeg kaldt til hende, og jeg fandt hende liggende i complet udviklet Kuld-stadium af Cholera. Næste Dag allerede med Hjernetilfælde i en comatøs Tilstand og den 10d døde hun!”

Enken hed Bodil Pedersdatter eller Petersen, som det senere blev lavet om til.

BODIL

Bodil Pedersdatter blev gift med Peder Christopher Carl Bostrup i 1822. Han var husmand i Sundbyvester. Han

I Sundbyvester var der stadigvæk i 1980'erne enkelte huse tilbage fra dengang landsbyen hørte til Tårnby. Her ses Tingvej 63, som var et af husene i Sundbyvester. Formentlig var der tale om et husmandssted, da de lå på den side af Tingvej. De lå på bagsiden af gårdene langs Englandsvej, dengang kaldet Kirkevej. Der var både husmandssteder og jordløse huse, de lå langs Tingvejen. Bagved ligger den dengang nyopførte etageejendom, *Gullandsgården*. Fotografiet er fra 1981.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B6550

døde allerede i 1834. De fik tre børn, Caroline Marie født omkring 1822, Carl født omkring 1825 og Kathrine omkring 1829. Alle blev født i Sundbyvester. I modsætning til mange andre med et ”-sen” efternavn, så fik børnene deres fars efternavn, Bostrup. Det gjorde de fleste med et anderledes navn – især hvis de var

selvstændig erhvervsdrivende. Hvis der var brugt patronym, hvor faderens fornavn blev til børnenes efternavn, var de tre børn kommet til at hedde Pedersen.

Da Bodil blev enke i 1834, ernærede hun familien ved at sælge grønt i København. Hun havde stadigvæk husmandsstedet, dyrkede jorden

og solgte afgrøder i København. I flere af folketællingerne havde hun en tjenestepige til at hjælpe til – vel sagtens med børnepasningen, markarbejdet og salget i København. Bodil var heldig, at hun havde husmandsstedet at leve af. Det var klart bedre end at leve af at vaske tøj for andre eller andre tilsvarende typiske job, som kvinder kunne få dengang. Ganske vist skulle der arbejdes hårdt med at dyrke, klargøre og sælge afgrøderne

– for så derefter at gå rundt og faldbyde varerne.

Bodil har næppe haft et stude at sælge fra, men har måske nok haft faste kunder, hun har besøgt – samtidigt med at hun har stået i en port eller andre steder i ly for vejret. Grønthandlere i porte er blevet beskrevet i flere erindringer om København – særligt dem i Amagerdragt. Bodil skulle gå frem og tilbage til København med varerne i al slags vejr.

Huse langs Raagaardstræde i Sundbyvester. Vejen lå omtrent, hvor Peder Lykkes Vej løber i dag mellem Englandsvej og Tingvej. De var formentlig nogle af de jordløse huse. Den smalle mudrede vej med små stråtakte huse, som lå tæt, er fotograferet i 1960.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B6551

I midten af 1800-tallet var vejene ikke brolagte og langt de fleste var uden gadelygter. I 1845 blev København tvunget til at sætte tolv lygter op fra København til Tårnby Sognekommune. Strækningen fra volden og ud henlå i mørke. Det skete ved en kongelig forordning. Der blev også ansat to vægtere til at passe lygterne. Som grønthandlerske i byen – uden at have en fast forretning at holde til i – havde Bodil ikke de bedste muligheder for at få rent drikkevand. Hun brugte nok de offentlige brønde og vandpumper. Toiletforholdene har også været meget nødtørftige. Udover de sanitære problemer har Bodil også haft kontakt til mange mennesker, og dermed været meget udsat for smittefare. Måske er det ikke så underligt, at netop hun blev den første, der tog koleraen fra København til Amager.

Bodil døde af kolera den 10. juli 1853 – som den første, der døde af sygdommen på Amager.

BODILS FAMILIE

Bodils forældre stammede begge fra Sundbyvester. Hendes far var Peder Svendsen – født i 1760. Hendes mor var Karen Lauritzdatter, hun blev født i 1757. Han var husmand og skomager i Sundbyvester. Som husmand på Amager var der gode muligheder for at sælge de overskydende landbo-produkter i København. Så familien har bestemt ikke været dårligt stillet. Peder Svendsen havde desuden også sit skomagerværksted, hvor han i folketællingen havde en lærling boende. Peder og Karen blev gift i 1784, og de fik fem børn: Lars fra 1785, Inger fra 1786, Jacob fra 1789, Svend fra 1798 og den yngste, Bodil, fra 1801.

Desværre er der ingen folketællinger fra 1787 og frem til 1834, så familien kan ikke følges af den vej. Her er der hjælp at hente fra en privat slægtsforsker, der har lagt sine fund på en hjemmeside, så alle kan få glæde af dem. Det gælder slægten Torp og Vesti, som har mange rødder til Amager. Peder døde i 1827, han blev omtrent 67 år. Også Karen

blev pænt gammel med sine 74 år. Hun døde i 1831. Alle deres fem børn slog sig ned i Sundbyvester – bortset fra Inger blev de alle gift.

Husmandssteder i Sundbyvester lå langs Tingvej, hvori- mod gårdene lå langs Englandsvej, som dengang Sundbyvester hørte til Tårnby, blev kaldt Kirkevej. De to parallelle veje udgjorde den gamle del af landsbyen. Området mellem Amagerbrogade og Sundholmsvej samt Englandsvej og Tingvej bestod hovedsageligt af jordløse småhuse.

FLERE OFRE I FAMILIEN

Tragedien i familien var dog ikke overstået med, at Bodil døde af kolera. Hendes ugifte søster, Inger, boede i en halvdel af Bodils husmandssted. I 1834 stod begge søstre som ejerinder, så de har ejet hver deres halvdel, men med hver deres hushold. Det var slet ikke ualmindeligt i Tårnby at have en part af et hus eller en gård. Inger levede også af at sælge grønt i København, da hun var ugift og uden børn, så havde hun brug for en anden form for hjælp.

En af gårdene i gårdrækken på Englandsvej i Sundbyvester var Weilegaard. Fotografiet er givet som et fødselsdagskort fra familien P. J. Hansen, Vejlehus. Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B6548

I folketællingerne kan det ses, hvem der var i hendes husholdning. I 1834 var det Svend, som var 10 år, brorsøn og plejebarn. Hans far, Jacob Pedersen, var død, så nu var hans mor, Maren Johnsdatter, alene med sine børn. Derfor kom Svend i pleje hos sin faster. I 1840 boede tre af Jacobs og Marens børn hos deres faster. John blev født omkring 1818, Jakob omkring 1828 og Inger i 1822. Nu var begge forældre nemlig døde. Herefter stiftede børnene deres egne familier.

I 1845 boede Ingers søsterdatter, Trein Bostrup, i Ingers hushold. Trein var datter af Bodil. Også i denne familie brugtes de samme fornavne i flere generationer.

I 1850 var det formentlig en tjenestepige og ikke en slægtning, der boede i Ingers hushold.

”Den 12te blev hendes Datter, 22 aar, [årene passer bedst på den yngste datter - red.] frugtsomlig i 5 maaned, som ogsaa daglig gik til Kjøbenhavn, og hendes ældre Søster 67 Aar [hun var kun 66 år - red.] og ugift, men boede i Huus med den Afdøde, angreben. Hvoraf Datteren ere helbrededes,

men blev afsindig, og fik først sin Forstand en Maanedes Tid efter Forløsningen af et sundt og velskabt Pigebarn. Den ældre Søster derimod døde den 15de efter tre Dages Sygeleje.”

Inger døde af kolera den 15. juli 1853.

BODILS BØRN

Bodils tre børn overlevede alle koleraen, også selvom den yngste datter, Trein, blev smittet, da hun var gravid. Feilberg bemærkede, at der under epidemien kun blev født 30 børn, hvor der normalt var i gennemsnit 47 nyfødte. Det kan vel skyldes, at moderen enten var død, mens hun var gravid, eller at hun måske har aborteret på grund af koleraen. Treins sygdomsforløb har derfor været særligt positivt for distriktslægen.

Treins fornavn blev på et senere tidspunkt rettet til Cathrine i kirkebogen. Hun blev gift med Jakob Hansen, der var husejer og bådebygger. De boede i et hus i Sundbyvester, der dengang havde matrikelnummer 90a. De havde sammen datteren, Trine Hansen,

det omtalte sunde og velskabte pigebarn.

Hendes storesøster Caroline Marie Bostrup blev gift med en husmand og skipper fra Sundbyvester. De fik tre børn, Emma Eline Hansen født omkring 1847, Hans Peter Hansen født omkring 1849 og Frederik Wilhelm Hansen fra omkring 1852.

I folketællingen fra 1855 stod familien opført under adressen Brødremenighed 2.

Brødremenigheden var et kirkesamfund, som kom til Danmark i 1727, hvor de grundlagde byen Christiansfeld. Formentlig har familien tilhørt denne evangeliske trosretning.

I huset boede familien sammen med en tjenestepige, Anne Marie Ivertsen. Hun var allerede hos familien i folketællingen 1850 og må have været hos familien under koleraen. Hun var fra Christiania i Norge, som også havde en menighed fra Brødremenigheden. Måske var hun blevet fæstet derfra.

Desuden havde tre familier lejet sig ind i huset hos Geert og Caroline. I alt udgjorde de tre familier ti personer yderligere.

Hendes søn, Carl Bostrup, slap selv igennem epidemien, men det gjorde hans hustru ikke. Carl stiftede familie med Anne Margrethe Olsen. Hun blev født omkring 1829 i København. Carl var da skibstømmermand. De boede i en del af et hus i Sundbyvester med deres datter, Thora Caroline fra omkring 1849, og deres søn, Peter Jacob fra omkring 1852. Under koleraens rasen døde Anne Margrethe Olsen. Det var dog nogen tid efter hendes svigermor, Bodil, der døde den 10. juli.

Som enkemand ses Carl i folketællingen 1855 med sine to børn i et hus i Sundbyvester. Han var lejer og skibstømmer. Desuden boede en slægtning, Karen Petersen, på 58 år og hendes søn på 16 år i samme hus. Tilsammen boede der fire familier – ejerne og tre familier, der lejede – i alt 19 mennesker. Familien var væsentlig dårligere stillet, nu hvor husmoderen var borte.

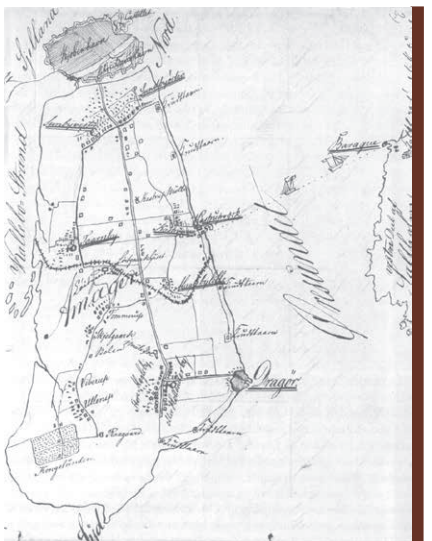
Anne Margrethe Olsen døde af kolera den 31. juli 1853.

BODILS NEVØ

En anden trist skæbne var Bodils og Ingers ældste nevø efter deres bror, Jacob Pedersen. Han hed John efter sin morfar. John Jacobsen blev gift med Marie fra København. Han var husmand i Sundbyøster, foruden at han var tømmermand. Omkring 1848 fik de en søn kaldet Johan Christian Jacobsen. Feilberg skrev følgende om John under koleraen:

”Den 17de angrebes derpaa den Afdødes Søstersøn [det var en brodersøn - red.], boende i Sundbyøster, men daglig arbejdende paa en Skibstømmerplads i Kjøbenhavn, og døde samme Dag, hvorefter igjen hele dennes Familie angrebes.” Feilberg har noteret, at det muligvis var til begravelsen af Johns faster, at han blev smittet med kolera. Der var dog også mange, der blev smittet gennem deres arbejde, hvor især dem med kontakt til skibe og deres besætninger var i farezonen. Hvad der senere skete med Johns kone og søn, har det ikke været muligt at finde frem til.

John døde af kolera den 17. juli 1853.

Feilberg tegnede et kort over bebyggelsen på Amager under kolera-epidemien. Han vægtede specielt at tegne de mange små huse i Sundbyerne. De ses som prikker øverst på kortet. Bemærk det er for opfyldning og inddæmning langs kysterne af hele øen. Amager er betydelig større i dag. Kort: Distriktslæge Feilbergs kort over Amager.

FEILBERG OM FAMILIEN

Lægen konstaterede, at betingelserne for at koleraen skulle opstå i Sundby var til stede, da forholdene for mange var særdeles forfærdelige. Ikke desto mindre blev sygdommen bragt til øen fra København af en rimeligt velstillet familie.

”... her, især i Sundbyerne,

Hønssegården i Holmblads ejendom på Amagerbrogade, omtrent nummer 25. Stine fodrede hønsene. Mange tjenestepiger blev i øvrigt kaldt Stine, selvom de egentligt havde et andet navn. Det var lettere for herskabet at kalde alle tjenestepigerne ved det samme navn.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B6552

alle ønskelige Betingelser for Choleras spontane Optræden synes at være for Haanden, nemlig fugtige, tætbevandede og platzventilerede Boliger, stinkende Latriner, Møddinger og Svinestier, ofte lige udenfor Vinduerne, i Forening med Beboernes LigeGYldighed med hensyn til Diæt og Renlighed, saa viste dog intet dødeligt Cholera Tilfælde sig her, førend den førstomtalte Kone kom Syg fra Kjøbenhavn, og foranledigede flere Angrebne blandt hendes nærmeste Om-

givelser, ligesom jeg maa bemærke, at denne Kone, hendes Søster og øvrige Familie levede under særdeles heldige Betingelser, saavel med hensyn til Renlighed saavel i som uden for deres Bolig, som til deres diætiske levemaade. Det var saaledes ikke i Armodens usle Vraa at Sygdommen opstod af sig selv, men til den Velhavendes rene og hyggelige Bolig den blev tilført andet steds fra.”

KILDERNE

Feilbergs grundige registreringer har gjort, at vi har kunnet følge nogle af de familier, der blev ramt af koleraen. Det gik jo blandt andet hårdt ud over Bodil og hendes familie.

Tårnby Stads- og Lokalarkiv nogle unikke databaser om tidligere tiders beboere i Tårnby Sognekommune. På arkivet har vi netop opdateret søgemulighederne i databaserne og givet nye muligheder for at se Tårnby på en ny måde gennem folketællinger, kirkebøger og andet historisk materiale.

Blandt andet har vi taget et udtræk af alle databaser med Sundby som tema. Sundbyøster og Sundbyvester hørte under Tårnby Sogn indtil den 1. januar 1896.

Derudover kan de mange folketællinger fra 1834, 1840, 1845, 1850, 1855 og 1860 også bruges, så folk kan følges ret tæt. Her ligger de bedste tællinger for at tappe mange spændende data fra kilderne, som egentligt blot var statens ønske om at kunne beskatte sin befolkning.

SUNDBY OG TÅRNBY

Fortællingen om Tårnby indeholder også Sundbyernes historie. På nogle områder var der paralleller til arbejderne og fabrikkerne i Kastrup. Begge landområder blev industrialiseret tidligt. Dog var forholdene og især sundhedsforholdene langt værre i Sundbyerne. I Kastrup var der et tættere forhold mellem arbejdsgiver og arbejdstager, blandt andet fordi man boede side om side. I Sundby boede mange fabriksejere andre steder end i de ejendomme, hvor de ansatte boede. Det gjaldt både dem i småhusene og i de begyndende etageejendomme. Mange ejere boede slet ikke på Amager, men derimod i København.

Nogle af gaderne og husene fra dengang, hvor Sundbyøster og Sundbyvester hørte til Tårnby, kan opleves endnu. Der er således stadig historier, der kan fortælles om en tid, hvor Tårnby gik næsten til volden.

Beretningen om Sundbyerne fortsættes i næste nummer af Glemmer Du.

TÅRNBY STADS- OG LOKALARKIV

Du kan henvende dig til arkivet i bibliotekets åbningstid. Se åbningstiderne for biblioteket på www.taarnbybib.dk

En del materiale kan du finde i TÅRNBY-RUMMET på Tårnby Hovedbibliotek, Kamillevej 10

De lokalhistoriske fotografier fra Tårnby kan du se på www.arkiv.dk

Du kan se de lokalhistoriske udstillinger

MIDT PÅ AMAGER og KASTRUP GLAS på Kastrupgårdsamlingen, Kastrupvej 399
Se åbningstider på www.kastrupgaardsamlingen.dk

PERMANENTE og SKIFTENDE UDSILLINGER på Plyssen, Amager Strandvej 350
Se åbningstider på www.plyssen.dk

Tingvejen set fra Amagerbrogade. Langs vejen lå mange af Sundbyvesters husmandssteder. På fotoet ses også noget af den nye bebyggelse - etageejendomme. Flere af ejendommene var bygget dengang Sundbyvester hørte til Tårnby. Blandt andet de to bygninger, der ses ud for den krydsende herre midt på vejen.

På venstre side: Tingvej nr. 9 er bygget i 1885 jf. BBR og en del af baggården er fra 1887.

Højre side: Tingvej nr. 10 er bygget i 1895 jf. BBR og en del af baggården er fra 1886.

På skiltet står: K. Baungaards Papæskefabrik.

Fotograferet omkring 1900.

Fotografiet findes også i en kopi fra Klints Samling fra Museum Amager.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalkiv, B6558